

УДК 334.012.4(045)

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Лозовський О.М.

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розглянуто сучасний стан підприємницької діяльності в Україні. Охарактеризовано інвестиційний клімат країни та прогнози експертів щодо стану ділової активності в майбутньому. Визначені основні бар'єри заснування та проблеми ведення бізнесу, запропоновані варіанти їх рішення та можливі результати. Узагальнені переваги та недоліки сучасного стану інтеграційних процесів для економічного сектору. Розроблений алгоритм виходу українських підприємств на європейські ринки. Запропоновані заходи щодо активізації підприємницького потенціалу, серед яких особлива увага зосереджується саме на державній підтримці підприємництва.

Ключові слова: підприємницька діяльність; євроінтеграційні процеси; державна підтримка підприємництва; інвестиційний клімат; ринкова економіка.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших ознак ринкової економіки є ефективне функціонування підприємницької діяльності. Євроінтеграція як шлях до модернізації економіки суттєво впливає на реформи, що проводяться всередині країни. Для України відкриваються нові перспективи та можливості розвитку підприємницького потенціалу та спрямування його на зростання суспільного добробуту. Але успішність євроінтеграційної політики полягає у реалізації всіх її принципів на практиці. Саме тому важливим завданням є подолання тих бар'єрів, які ставлять під сумнів розвиток підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тенденції розвитку вітчизняного підприємництва досліджували такі вчені-економісти: З. Варналій, А. Гальчинський, В. Геєць, П. Єщенко, С. Мочерний. Аспектам діяльності малого та середнього бізнесу приділяли увагу закордонні вчені: Е. Вайнінг, Д. Кейнс, Ф. Кене, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, а також українські: Г. Одінцева, С. Панченко, О. Пасхавер, І. Райнін, Ю. Чернецький та ін. Порівняльний аналіз потенціалу України в порівнянні з країнами ЄС здійснювали Л. Воротіна, Н. Коротенко, Д. Ляпін, З. Варналій, Н. Краснокутська, К. Ващенко, В. Воротін та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість наукових доробок з даної тематики, питання подолання економічних негараздів, пошук нових можливостей стимулювання та розвитку бізнесу є досить актуальними в наш час.

Метою статті є аналіз чинників, які негативно впливають на розвиток підприємництва та по-

шук нових векторів розвитку бізнес-середовища на основі вивчення досвіду європейських країн, адаптації підприємництва до сучасних ринкових процесів та перспектив інтеграційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні тенденції розвитку сучасного підприємництва обумовлені як позитивними, так і негативними чинниками. До дестабілізаційних факторів можна віднести військові дії, що ведуться на території України, девальвацію гривні, і як наслідок порушення інвестиційного клімату всередині держави. Проте розвиток інформаційних технологій, процес глобалізації та євроінтеграції демонструють суттєві зрушення, які відбуваються у секторі економіки.

Основа будь-якої економіки – малий, середній та великий бізнес, саме тому необхідна потужна державна підтримка підприємництва для розбудови конкурентної економіки. Умови ведення бізнесу в нашій країні залишають бажати кращого. Україна зайняла 97 місце з 127 країн у рейтингу найбільш привабливих для ведення бізнесу. В порівнянні з минулим роком спостерігаються позитивні тенденції для розвитку бізнесу. Так, наприклад, ключові зміни в рейтингу, які позначились на позиції України, пов'язані зі спрощенням процесу реєстрації бізнесу, зниженням розміру ставки Єдиного соціального внеску, створенням відкритого доступу до даних про нерухомість, створенням «єдиного вікна» на українській митниці.

Для оцінки діяльності підприємств, що функціонують на території України їх варто розділити за критеріями кількісного складу, величини та обсягу реалізованої продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка розвитку підприємств в Україні у 2013-2015 рр. (%)

Роки	Кількість підприємств (тис.)			Кількість найманих працівників (млн.)			Обсяг реалізованої продукції (млрд. грн)		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Усього	372,8	341,0	343,3	7,0	6,2	5,9	3950,4	4170,7	4973,4
Великі	0,7	0,5	0,4	2,3	1,9	1,9	1699,5	1742,5	2021,8
Середні	18,0	15,9	15,2	2,9	2,7	2,5	1602,8	1723,2	2048,3
Малі	354,1	324,6	327,8	1,8	1,6	1,5	648,1	705,0	903,3
З них мікропідприємства	301,4	278,9	284,2	0,7	0,6	0,6	208,9	230,70	295,9

Джерело: [7]

Структура підприємств в Україні за розміром у цілому відповідає європейській, однак за кількістю найманих працівників і обсягом реалізованої продукції мають місце певні розбіжності. Кількість малих підприємств в Україні в 2015 році порівняно з 2013 роком зменшилась на 26,3 тис. одиниць, проте обсяг реалізованої продукції, навпаки, мав позитивну тенденцію і зріс на 198,3 млрд. грн. Більш потужними за обсягами діяльності та пропозицією робочих місць в Україні є середні підприємства. Кількість великих підприємств в 2015 р. порівняно з 2013 р. зменшилась на 0,3 тис. , відповідно зменшилась і кількість найманих працівників з 7,0 млн. осіб до 5,9 млн. осіб, відповідно стосовно обсягу реалізованої продукції великими підприємствами, то тут також спостерігається позитивна тенденція.

Аналіз динаміки розвитку підприємств в Україні за 2013–2015 рр., дає підстави стверджувати, що мале підприємництво, яке є основою економіки європейських держав, за тривалий період реформування в нашій країні, на жаль, не стало впливовою ринковою інституцією.

За даними «Європейської бізнес асоціації» поновити економічне зростання в Україні та скоротити відставання від західних сусідів неможливо без іноземних інвестицій. Анна Дерев'яно, виконавчий директор організації: «Результати цього річного дослідження доводять, що бізнес наразі відчуває себе більш впевнено, ніж в аналогічний період минулого року. Ми бачимо, що більшість керівників компаній-членів Асоціації продемонстрували доволі оптимістичні настрої щодо динаміки зростання та розвитку своїх бізнесів та з певною надією дивляться у майбутнє. Звичайно, інвесторам не подобається непередбачуваність економічної ситуації в Україні, та попри це деякі з них все одно планують нарощувати капітал, в тому числі і людський. Такі дані, безумовно, є позитивним сигналом для потенційного поживлення ділової активності в державі у 2017 році [3]».

Тому варто розглянути, які перешкоди спіткають підприємців на шляху відкриття власної справи, а також в процесі функціонування створеного бізнесу. Важливим напрямком є визначення можливих варіантів подолання даних бар'єрів.

Відсутність повномасштабної державної підтримки підприємництва є однією з найгостріших проблем на сучасному етапі. Українська молодь, яка зацікавлена у створенні бізнесу в нашій державі, може зіткнутись з низкою перешкод в процесі відкриття власної справи. Саме тому, значна частка людей молодого віку вбачає більшу перспективу в реалізації свого потенціалу за кордоном. Таким чином, досить важливим напрямком діяльності уряду є створення максимально комфортного середовища для ведення бізнесу. Для цього необхідно відкривати консультаційні центри для ведення ефективного діалогу з підприємцями, встановити чіткі правила гри у сфері бізнесу, забезпечити рівні умови для всіх учасників.

Варто зазначити, що бізнесу бракує коштів на основні фонди – станки, приміщення, офіси, техніку, меблі. Варіант рішення: створення національного лізингового проекту. В рамках цього проекту малий бізнес зможе отримати в лізинг під 0% на три роки основні фонди. Результат: буде запущено чи відновлено близько 20 тис.

малих підприємств у країні, які створюють понад 500 тис. нових робочих місць та збільшать ВВП України на \$15-20 млрд., або на 10-15%; підприємці захочуть отримати фонди у власність, тому почнуть платити податки.

Проблеми зі збутом негативно впливають на ефективне функціонування підприємств. Український споживач має низьку купівельну спроможність. Потрібно шукати іноземні ринки збуту для українських товарів (послуг). Тут для малого бізнесу виникає низка обмежень: незнання правил гри на «чужому» ринку, незнання іноземної мови, відсутність необхідних сертифікацій та ділових зв'язків за кордоном. Можливе рішення: необхідна всеукраїнська організація, котра працюватиме з українськими виробниками й допомагатиме їм з виходом на іноземні ринки. Результат: український виробник почне виготовляти більше продукції і сфокусується суто на підвищенні ефективності виробництва та якості продукції (послуг), адже питання зі збутом буде вирішено. В країні «прийдуть» євро і долар, адже нашими клієнтами будуть іноземні компанії, зросте ВВП [6, с. 38-39].

Серед причин, що перешкоджають розвитку підприємництва в Україні – посилений тиск з боку державних органів та корупція. Я вважаю, що державні органи не мають права поводити себе як каральні органи, а, навпаки, мають допомагати бізнесу розвиватись. Можливим варіантом є запровадження адміністративної відповідальності для осіб, які перешкоджають діяльності підприємців. І в результаті бізнес перестане уникати чиновників та службовців, а почне з ними співпрацювати.

Одним з інструментів ефективного управління підприємством є використання корпоративної культури. Це система цінностей, моральних принципів, які розділяє кожен працівник фірми. Нам потрібно створити і реалізувати проект національної корпоративної культури, який включатиме елементи традицій, патріотизму, переконань, ідеологій тощо, а також сімейні цінності. Це допоможе виховати покоління нових лідерів, які будуватимуть бізнес в Україні.

На мою думку, найактуальнішою проблемою для бізнесу є політична нестабільність в Україні. Як наслідок, спостерігаємо постійні коливання національної валюти, зміни на ринку праці, «законодавчий хаос», виведення капіталу з країни, скорочення резервів до критично-низьких рівнів тощо. Можливим варіантом вирішення є підготовка урядом реального антикризового плану, сприятлива політика НБУ, посилення мотивації населення до підприємницької діяльності тощо.

Як вже зазначалось, євроінтеграційні процеси значно впливають на внутрішню і зовнішню політику нашої держави, в тому числі і на розвиток підприємництва. Угода про асоціацію між Україною та ЄС є без перебільшення найбільш масштабним пакетом домовленостей в історії незалежної України. Економічна частина Угоди тією чи іншою мірою охоплює основні сфери та галузі економіки. Сам факт узгодження Сторонами такого різнопланового за змістом та кількістю взаємних домовленостей сукупності дій є свідченням того, що Україна та ЄС мають серйозний намір не тільки перевести співпрацю на якісно новий рівень, але й суттєво наблизити економічну систему України до економічної системи

Євросоюзу на основі взаємної лібералізації, передусім руху товарів, капіталів та послуг, гармонізації підходів та принципів, на яких будуються галузеві політики та системи регулювання виробничо-комерційної діяльності [1, с. 13].

Зокрема, статтею 379 Угоди передбачено співробітництво сторін для впровадження стратегій розвитку малих і середніх підприємств (МСП) на принципах Європейської хартії малих підприємств, удосконалення нормативно-правового регулювання МСП, впровадження досвіду інноваційного підприємництва, кластерного розвитку. Ці положення Угоди дають підстави для розширення контактів між відповідними інституціями України та ЄС і окремих країн Євросоюзу, насамперед нових членів, щодо ознайомлення з європейським досвідом, навчання управлінського персоналу, організації тренінгів і стажувань для представників бізнесу, залучення методичної підтримки для створення інституційного забезпечення сприяння МСП (фондів, сервісних, дорадчих установ), розширення контактів між приватними підприємствами України та ЄС тощо [2].

Незважаючи на позитивні аспекти підписання Угоди між Україною та Європейським Союзом, відмітимо той факт, що поки наша держава не вирішить внутрішніх економічних та політичних проблем, не варто сподіватись на рівноправний союз та співпрацю.

В порівнянні з розвинутими країнами рівень підприємницької діяльності в Україні є незадовільним і потребує суттєвого покращення. Для виходу українського підприємства на європейські ринки необхідно дотримуватись чіткого алгоритму, який включатиме в себе наступні етапи: підготовча робота; участь у міжнародних конференціях, пошук іноземного партнера; застосування програм підприємництва у вибраній країні; легалізація бізнесу згідно з міжнародними стандартами, сертифікація товарів та послуг відповідно до стандартів ЄС; початок роботи, вихід на європейські ринки.

Серед негативних економічних наслідків Угоди про асоціацію ми виділяємо:

- нездатність України на сучасному етапі обґрунтувати ввізні мита, на відміну від країн ЄС, тобто в нашій державі поки що відсутні можливості захисту своїх продуктів від імпорту;
- збільшення частки сировини в експорті – зростає залежність від попиту на сировину з країн ЄС;
- відсоткові ставки не скоротяться, як передбачається;
- посилення валютної нестабільності, пов'язана з валютою ЄС – євро;

- підвищення тарифів, зростання цін, безробіття.

Виходячи з усіх вищезазначених основних проблем, які стримують розвиток підприємництва в Україні, найважливішою складовою активізації підприємницького потенціалу є підтримка з боку держави, яка повинна реалізуватись насамперед за допомогою таких заходів:

- тимчасове звільнення від податків для малого та середнього бізнесу;
- надання кредитів для стимулювання експорту;
- ліквідація регуляторних бар'єрів та регулювання тарифів на користь національних виробників;
- створення ефективного конкурентного середовища;
- стимулювання інноваційного розвитку;
- відродження підприємницької ініціативи населення;
- створення додаткових робочих місць та підвищення гнучкості зайнятості;
- зміцнення регіональних економік;
- оптимізація державного регулювання підприємницького сектора за допомогою заходів дерегуляції, спрямованих на досягнення європейських стандартів;
- підвищення соціальної відповідальності;
- активізація участі громадськості в прийнятті управлінських рішень стосовно покращення бізнес-середовища.
- розвиток державно-приватного партнерства в Україні [4, 5].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Таким чином, ми розуміємо, що на сьогоднішній день систематичне накопичення проблем в Україні перешкоджає розвитку вітчизняного підприємництва, знижує ефективність підприємницької діяльності, сприяє зростанню частки тіньового сектору економіки. Всі ці проблеми вже не один рік спіткають українську економіку, а саме тому потребують негайного вирішення, перш за все, на законодавчому рівні. Нові можливості та перспективи, які пов'язані з євроінтеграцією принесуть позитивні зрушення лише у тому випадку, коли держава буде зацікавлена у розвитку малого, середнього та великого бізнесу. Підприємництво має розвиватись, адже це основа будь-якої економіки. Завдання уряду на даний момент полягають у сприянні підвищення рівня ділової активності, важливо надавати підтримку, захист, пільги для тих, хто планує займатись підприємницькою діяльністю і в тому числі тим підприємствам, які функціонують на ринку вже багато років.

Список літератури:

1. Економічна складова угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління: звіт / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.euointegration.com.ua/files/a/2/a2732e1-economic-ied.pdf>
2. Жаліло Я. Євросоціалізація і нові можливості розвитку малого бізнесу в Україні / Я. Жаліло // Дзеркало тижня. – 2015. – 21 лист. – С. 7.
3. Інвестиційний клімат України: глобальний огляд: звіт / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eba.com.ua/uk/press-and-media/eba-news/important/item/34798-2016-9-14-1001>
4. Кашуба О.М. Підприємництво в Україні: проблеми і перспективи розвитку / О.М. Кашуба // Економіка і держава. – 2015. – № 6. – С. 103-106.
5. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/1/75.html>

6. Савуляк М. Держава має бути сервісною службою для бізнесу / М. Савуляк, Р. Бельтюков // Бизнес. – 2015. – № 21. – С. 38-39.
7. Україна – 2015: стат. збірник / Державна служба статистики. – К. – 2016. – 26 с.

Лозовский А.Н.

Винницкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

**УКРАИНСКОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ:
ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ****Аннотация**

В статье рассмотрено современное состояние предпринимательской деятельности в Украине. Охарактеризованы инвестиционный климат страны и прогнозы экспертов о состоянии деловой активности в будущем. Определены основные барьеры открытия и проблемы ведения бизнеса, предложены варианты их решения и возможные результаты. Обобщены преимущества и недостатки современного состояния интеграционных процессов для экономического сектора. Разработан алгоритм выхода украинских предприятий на европейские рынки. Предложенные меры по активизации предпринимательского потенциала, среди которых особое внимание сосредоточивается именно на государственной поддержке предпринимательства.

Ключевые слова: предпринимательская деятельность; евроинтеграционные процессы; государственная поддержка предпринимательства; инвестиционный климат; рыночная экономика.

Lozovsky A.N.

Vinnitsa Trade and Economic Institute
Kyiv National University of Trade and Economics

**UKRAINIAN BUSINESS IN MODERN CONDITIONS:
ISSUES AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT****Summary**

The article reviews the current state of business in Ukraine. It is characterized the investment climate of the country and the experts' predictions about the state of business activity in future. It is summarized the main barriers of setting up and running a business, it is offered their solutions and options for their possible outcomes. It is generalized the advantages and disadvantages of the current state of integration processes for the economic sector. It is developed the algorithm of entrancing the Ukrainian companies on the European markets. It is proposed the measures to enhance entrepreneurial capacity, among them the special attention is focused on the state support of entrepreneurship.

Keywords: entrepreneurship; EU integration processes; state support of the entrepreneurship; investment climate; market economy.